

АБ ЧЫМ ГУДЗЕ ВЕЧНАЯ ПРАЦАЎНІЦА?

Фота Віктара КАЗЛЮСКАГА.

(Заканчэнне.
Пачатак на 7-й стар.)

Акрамя таго, у краіне практычна адсутнічае сістэмнае ветэрынарнае абслугоўванне. Але, на думку Васіля Кавальца, з лясчэннем хвароб здольныя справіцца і самі пчалары, дапамога ветэрынарнай службы неабходна для абследавання пчаліных сем'яў і якаснай дыягностыкі іх захворванняў.

Хімія на паражэнне

У апошнія гады ўзрос узровень хімізацыі сельскай гаспадаркі, актыўна прымяняюцца пестыцыды. Гэта не можа не адбівацца на здароўі пчол.
— Нікаціноіды, якія змяшчаюцца ў гэтых прэпаратах, актыўна выкарыстоўваюцца на пасевах рапсу і сланечніку для абароны ад лістагрызуных і іншых прычынах, — распавядае Дзмітрый Рахматулін. — Праз нектарнікі гэтыя рэчывы трапляюць да пчол, што прыводзіць да аслаблення, атручвання расплоду або да іх смерці, не кажучы ўжо пра пагаршэнне якасці мёду. Ад апрацовак рапсу так ці інакш пакутуе да 10% пчоласем'яў у Беларусі.

Праблема ў тым, што ў рэгламентах па вырошчванні рапсу пазначана: ён павінен апрацоўвацца ў фазе бутанізацыі, гэта значыць да цвіцення. Але далёка не заўсёды, па фінансавых або іншых прычынах, гэтыя работы выконваюцца своєчасова.

Аднак незабруджаныя палі могуць несці шкоду крылатым апыляльнікам. Вялікія тэрыторыі, занятыя пад адну культуру, і знішчэнне пустазеля не даюць магчымасці пчале выкарыстоўваць іншыя меданосы. Зона яе актыўнасці складае ў сярэднім каля 6 км ад месца размяшчэння, і калі побач не вырошчваюцца іншыя культуры, насякомае не атрымлівае дастаткова вітамінаў, мінеральных рэчываў і ў выніку гіне.

Пчалару неабходны веды

Значны ўплыў на здароўе пчоласем'яў аказвае і ўзровень прафесіяналізму пчалароў, перакананы Дзмітрый Рахматулін. Няведанне біялогіі пчалы і іншых нюансаў таксама можа прывесці да гібелі насякомых.

— У нашай краіне практычна не вучаць пчалярству, хоць гэта такая ж шматгранная галіна сельскай гаспадаркі, як, напрыклад, авечкагадоўля, — кажа Дзмітрый Канстанцінавіч. — Адзіная ўстанова, якая займаецца падрыхтоўкай пчалароў, — Смілавіцкі дзяржаўны аграрны каледж — сёння прапануе толькі завочную форму навучання. Некаторыя пчалары-аматары займаюцца на розных курсах. У той жа час у суседняй Польшчы дзейнічае найбуйнейшы пчаларскі тэхнікум, які рыхтуе пчалароў для ўсёй Еўропы, Канады і ЗША. Кафедры пчалярства ёсць у шасці сельскагаспадарчых універсітэтах гэтай краіны.

Ад гібелі выратуе... арэнда

Нягледзячы на ​​праблемы, шанцы на развіццё папуляцыі беларускіх пчол усё ж ёсць. Магчыма, гэтаму паспрыяе актыўнае супрацоўніцтва пчалароў з рознымі сельскагаспадарчымі арганізацыямі праз апыленне. Гэты важны агра-тэхнічны прыём дазваляе без дадатковых укладанняў значна павялічыць ураджайнасць культур, якія вырошчваюцца. Так, пасля апылення ўраджай грэчкі павышаецца на 20-40%, рапсу — да 30%, садоўных культур — да 100%.

— Няведанне гэтага пытання цягне за сабой страту

ўраджайнасці ўсіх энтамафільных культур, — упэўнены Васіль Кавалец. — А пчолы апыленне не ўключана сёння нават у Праграму развіцця вытворчасці насення алейных культур, алейнатлушчавай прадукцыі і бялковага корму ў Рэспубліцы Беларусь на 2012—2015 гады.

У іншых краінах гэтаму пытанню надаюць больш увагі. Фермеры ў ЗША, Германіі, Польшчы, Літве часта запрашаюць пчалароў для апылення раслін. Не так даўно пчол арандавалі і ў Беларусі, але сёння, па словах Васіля Кавальца, такіх выпадкаў практычна няма — як сярод дзяржаўных сельгаспрадпрыемстваў, так і фермерскіх гаспадарак, хоць выгада гэтага працэсу відавочная. Напрыклад, вырошчванне самаапыляльных агуркоў, што шырока практыкавалася на Століншчыне, пры аплаце арэнды пчоласем'яў у памеры 100 долараў ЗША прыносіла прыбытак да 1000 долараў.

Ураджай праблем

Мёд — галоўны прадукт працы пчол і дзейнасці пчалары сёння. Яго рэалізацыя дазваляе не толькі пратрымацца пчалініку на плаву, але і атрымаць значны прыбытак. Аднак сёння такога поспеху дасягаюць толькі нешматлікія пчалары.

Па словах **Міхаіла ХАЛАДЗІНСКАГА, старшыні Саюза грамадскіх аб'яднанняў беларускіх пчалароў**, буйныя вытворцы, з «ураджаем» у 5—10 тон мёду штогод, знаходзяць пункты збыту — беларускія супермар-

кеты, замежныя рынкі. Іншая справа з пчаларамі сярэдняга ўзроўню, якіх большасць. Многія з іх не могуць цалкам рэалізаваць свае медовыя запасы. Не дапамагаюць у гэтым і розныя кірмашы, якія ў апошні час атрымалі не зусім добрую славу.

— Кожная ўвезеная ў рэспубліку тона мёду ў сярэднім забівае ад 20 да 40 пчоласем'яў, бо робіць іх утрыманне нерэнтабельным, — адзначае Дзмітрый Рахматулін. — Нягледзячы на ​​гэта, я перакананы, што замежны мёд з меданосаў, якія ў нас не растуць, павінен прадавацца ў Беларусі. Але далёка не заўсёды завезены прадукт наогул можна назваць мёдам. Гэта цукроза, расшчэпленая пры дапамозе штучных ферментаў. І ў афіцыйных дакументах ён павінен называцца «медовы прадукт». Нядобрасумленныя ж прадаўцы выстаўляюць яго як мёд.

Таму і каштуе ён танна — каля долара за кілаграм. Такая цана для натуральнага мёду занадта малая, бо яна нават не пакрывае выдаткі пчалароў.

Па словах Васіля Кавальца, абараняючы прадаўца, дзяржава абмежавала колькасць праверак, і проста так санітарныя службы не могуць правяраць у іх дакументы, не заўсёды пытаюцца іх і пакупнікі. Усё гэта паспрыяла падзенню рэйтыngu натуральнага беларускага мёду.

Адзінай гарантыяй набывання якаснага прадукту спецыялісты бачаць у куплі мёду непасрэдна ў пчалары на пчалініку.

Фота Анатолія КЛЕШЧУКА.

Навука, якая аб'ядноўвае

Каб меданосныя пчалы адчувалі сябе добра на беларускай тэрыторыі, неабходны пільны аналіз сітуацыі, перакананы ў НПЦ НАН Беларусі па біярэсурсах. Сёння селекцыя накіравана на выяўленне менш агрэсіўных і больш працавітых насякомых, што прыводзіць да іх хуткага зносу і гібелі.

На дапамогу павінны прыйсці дзікія апыляльнікі. У НПЦ па біярэсурсах думаюць аб магчымым аднаўленні ў Беларусі дзікай пчалы як віду. Для гэтага трэба знайсці прыдатную папуляцыю-крыніцу.

Лабараторыя пчалярства і НПЦ па біярэсурсах гатовыя ўзяць на сябе ролю каардынатараў у пчаларскай галіне, навуковага пасярэдніка паміж Мінсельгасхарчам і пчаларамі.

У наступныя гады вучоныя плануюць вывучыць, наколькі бяспечна для прыроды масіраванае ўздзеянне пчол у адной мясцовасці, якія пестыцыды або часовыя рамкі падыходзяць для захавання інтарэсаў усіх бакоў, павіна быць распрацавана лагістыка пчалярства.

— Пчалярства — гэта не толькі апыленне сельгаскультур і вытворчасць мёду, але і маса іншых прадуктаў, якія пакуль выкарыстоўваюцца неэфектыўна з пункту гледжання эканомікі, — кажа Алег Барадзін, генеральны дырэктар НПЦ НАН Беларусі па біярэсурсах. — Па кожным з іх трэба будзе распрацаваць метадыкі прымянення.

Васіль Кавалец таксама перакананы, што пчалару трэба атрымліваць не толькі мёд, але і іншыя прадукты (пылок, пярку, пчаліны яд, воск, праполіс, трутневы гамагенат, матачнае малачко, экстракт васковай молі), тым самым ён павысіць рэнтабельнасць пчалініка. Пакуль жа ў гэтай сферы існуюць праблемы.

Спецыялісты НПЦ па біярэсурсах таксама плануюць распрацаваць у краіне сістэму апіманіторынгу — ацэнкі навакольнага асяроддзя з выкарыстаннем меданосных пчол і прадуктаў пчалярства.

— Рэалізацыя гэтых і іншых ідэй, упэўнены, дапаможа стабілізаваць узаемаадносіны паміж сістэмамі, — кажа Алег Барадзін. — Усе разумеюць, наколькі важна захаванне пчол, але не саміх па сабе, а створаную пры іх удзеле глабальную сістэму. Захаванне пчол і прыроды павіна стаць агульнай справай.

Вераніка КОЛАСАВА
kolasava@zviazda.by

Экалагічны лікбез

Каго ні спытай, упэўнены, кожны адкажа, што любіць прыроду, разумее, як важна клапаціцца аб яе ахове. Толькі часам праз такую «любоў» навакольнае асяроддзе якраз і церпіць, а віноўнікам гэтага даводзіцца адказваць згодна з літарай закона...

ПАДСТРЭЛІЎ РЭДКАГА ГОСЦЯ

У паляўнічых угоддзях каля вёскі Літва Стаўбцоўскага раёна група паляўнічых-зайчатнікаў высочвала здабычу. Мужчыны ішлі ўздоўж узлеску і не бачылі, што з іншага боку да іх накіроўваюцца супрацоўнікі ўпраўлення аператыўнага рэагавання Дзяржінспекцыі. На вачах інспектараў адзін з паляўнічых ускінуў стрэльбу і выстраліў у бок дрэва, з якога ўпала птушка. Мужчына падабраў здабычку, паказаў яе таварышу і схваў пад кутку.

— А тут праз лічаныя секунды на ўскрайку лесу з'явіліся дзяржінспектары. Апраўдвацца было бессэнсоўна, і паляўнічы, жыхар пасёлка Міханавічы Мінскага раёна, адразу прызнаў сваю віну. На Стаўбцоўшчыну ён прыехаў пагасцяваць і папалаваць. Па словах парушальніка, яго ўвагу прыцягнуў незвычайны знешні выгляд птушкі. Ён ужо нават уявіў, як яе чучала ўпрыгожыць камінную палічку, — расказала **прэс-сакратар Дзяржаўнай інспекцыі аховы жывёльнага і расліннага свету пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь Вольга ГРАМОВІЧ**.

Птушка сапраўды аказалася незвычайным гасцем. Па заключэнні экспертаў, гэта махна-

ногі канюк, якога яшчэ называюць зімняком, з сямейства ястрабіных. Від занесены ў спісак СІТЕС. Жыве зімняк пераважна ў тундры і лесатундры, у Беларусі ён рэдкая залётная птушка. За незаконную яе здабычу заведзена крымінальная справа па артыкуле 282 Крымінальнага кодэкса Рэспублікі Беларусь. У якасці пакрыцця шкоды паляўнічаму трэба будзе выплаціць 31,5 мільёна рублёў. Верагодна, парушальніка чакае яшчэ і буйны штраф.

ДАБРЫНЯ ПА-ЗА МЕЖАМІ ЗАКОНА

Жаданне аказаць дапамогу братам нашым меншым — цалкам натуральнае праява любові чалавека да дзікай прыроды, але яна далёка не заўсёды апраўдана з пункту гледжання біялогіі і законнасці.

Сустрэўшы, напрыклад, аленяня, ласяня, зайчана, неабходна як мага хутчэй пакінуць месца яго пражывання і ні ў якім разе не дакранацца да жывёлы. Варта памятаць, што самкамаці знаходзіцца паблізу і чалавек сваёй прысутнасцю замінае ёй вярнуцца да дзіцяняці.

Калі відавочна, што жывёла знаходзіцца ў бядзе (паранена, траўмавана) альбо загінула, неабходна паведаміць пра гэта карыстальніку паляўнічых угоддзяў або ў аператыўна-дзяжурную службу тэрытарыяльнага органа ўнутраных спраў, або ў дзяжурную службу раённага аддзела па надзвычайных сітуацыях. Самавольнае перамяшчэнне дзікіх жывёл, у тым ліку загінулых, з'яўляецца парушэннем і можа пацягнуць за сабой адміністрацыйную, а ў некаторых выпадках нават крымінальную адказнасць.

— Калі гаворка ідзе пра перамяшчэнне дробных жывых дзікіх жывёл або загінулых (скажам, качка ці заяц), якія па таксах нанесенай шкоды ацэньваюцца ў суму, меншую за сто базавых велічынь, адказнасць наступае згодна з часткай 2 артыкула 15.37 Кодэкса аб адміністрацыйных правапарушэннях «Парушэнне правілаў вядзення паляўнічай гаспадаркі і палявання». У гэтым выпадку можна атрымаць штраф у памеры да 50 базавых велічынь, — тлумачыць Вольга Грамовіч.

ЗА «ЗНОЙДЗЕНАЕ» МЯСА МОЖНА СТРАЦІЦЬ СВАБОДУ

Год таму ўступілі ў сілу новыя рэдакцыі артыкулаў Крымінальнага кодэкса Рэспублікі Беларусь і Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб адміністрацыйных правапарушэннях, якія датычацца адказнасці за незаконныя паляванне і рыбалоўства.

Адной з самых важных і чаканых стала норма па ўвядзенні крымінальнай адказнасці за незаконную транспарціроўку і разбор дзікіх жывёл. За мінулы год дзяржінспектары выявілі некалькі дзясяткаў падобных выпадкаў. Многія з парушальнікаў ужо пакараны буйнымі штрафамі, прыгавораны да пазбаўлення альбо абмежавання волі. Склалася і судовая практыка канфіскацыі транспартных сродкаў, на якіх перавозілася незаконная здабыча.

— Год таму ў Крымінальным кодэксе Рэспублікі Беларусь менавіта адказнасць за транспарціроўку была выдзелена ў асобны артыкул 282-1 «Незаконнае перамяшчэнне (транспарціроўка) ці разбор дзікіх жывёл». Для вызначэння памеру пакрыцця шкоды, на-

несенай навакольнаму асяроддзю фізічнымі і юрыдычнымі асобамі ў выніку незаконнага здабывання ці знішчэння дзікіх жывёл і шкоднага ўздзеяння на асяроддзе іх пражывання, ёсць таксы ў базавых велічынях. Калі незаконна перамяшчаецца буйная (напрыклад, дзік, лось) загінулая ці здабытая на тэрыторыі запаведніка жывёла, або яна адносіцца да катэгорыі чырванакніжнікаў і па таксе шкода складае больш за сто базавых велічынь, адказнасць вінаватых наступае менавіта па вышэйназваным крымінальным артыкуле. Ён прадугледжвае пакаранне ў выглядзе штрафу, арышту, абмежавання або пазбаўлення волі тэрмінам да трох гадоў, — распавяла прэс-сакратар Дзяржінспекцыі Вольга Грамовіч.

Так, за незаконную транспарціроўку мяса дзіка паляўнічаму з Мінска давялося выплаціць 54 мільёны рублёў. Жыхар Слоніма за перавозку і разбор тушы дзіка прыгавораны да аднаго года і двух месяцаў абмежавання волі з канфіскацыяй аўтамабіля і паляўнічай стрэльбы. З 45 мільёнамі і аўтамабілем развітаўся гродзенец, які перавозіў без дакументаў мяса казулі.

Дарэчы

У сувязі з узмацненнем адказнасці за незаконныя паляванне і рыбалоўства колькасць выяўленых сёлета грубых парушэнняў з прыкметамі крымінальных зменшылася на 11 працэнтаў. Разам з тым паўната і адэкватнасць пакарання дазволілі слагнаць з парушальнікаў удвая больш штрафў: за 10 месяцаў гэтая сума складала 18 мільярд рублёў.

Сяргей РАСОЛЬКА. rs@zviazda.by